ARCHEOLOGIENOTA

MELSELE - SABOT 2018

BUREAUONDERZOEK

ERFPUNT – CEL ONDERZOEK

ERFPUNT
ONROEREND ERFGOED WAASLAND

RAPPORTEN VAN ERFPUNT – CEL ONDERZOEK 100

OPDRACHTGEVER
Gewestelijke Maatschappij voor Huisvesting Beveren, D. Van Beverenlaan 11, 9120 Beveren

PROJECT
Melsele - Sabot 2018

PROJECTCODE AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED
2018I169

UITVOERDER PROJECT
Erfpunt – cel Onderzoek
OE/ERK/Archeoloog/2016/00101
Regentiestraat 63
9100 Sint-Niklaas

AUTEURS
Thierry Van Neste, Marjolijn De Puydt

WETENSCHAPPELIJKE BEGELEIDING
Erfpunt - cel Beheer

© Erfpunt – cel Onderzoek, 2018
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Erfpunt.
Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.
ISSN 0778-3841
Erfpunt - cel Onderzoek
Regentiestraat 63
9100 Sint-Niklaas
Tel +32 (0)3 778 87 59
Onderzoek@Erfpunt.be
www.erfpunt.be
www.facebook.com/Erfpunt
https://sketchfab.com/Erfpunt

1. VOLLEDIGHEID VAN HET UITGEVOERDE VOORONDERZOEK

In het kader van de omgevingsvergunning werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd.

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat er een groot potentieel op archeologisch erfgoed is. De aard en omvang van het archeologisch erfgoed kon op basis van het bureauonderzoek niet bepaald worden. Dit dient vastgesteld te worden door middel van een prospectie met ingreep in de bodem (proefsleuven). Dergelijk onderzoek kan niet uitgevoerd worden voorafgaand aan het bekomen van de omgevingsvergunning omwille de aanwezigheid van gebouwen binnen het projectgebied. Het onderzoek zal pas kunnen doorgaan na afbraak van deze gebouwen.

2. AANWEZIGHEID VAN EEN ARCHEOLOGISCHE SITE

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 3499,37 m². Bij de geplande werken zal het gehele projectgebied verstoord worden door de oprichting van gebouwen en de omgevingsaanleg.

In het westelijke deel van het projectgebied werd reeds een grote zone (± 1196,77 m²) verstoord door kelders en funderingen. In deze zone zal geen archeologisch erfgoed meer aanwezig zijn. Hoewel ook elders binnen het projectgebied gebouwen aanwezig zijn, kan de mate van verstoring die door deze bouwwerken veroorzaakt werd niet met zekerheid vastgesteld worden. Er dient dan ook uitgegaan te worden van een beperkte mate van verstoring.

Gezien de ligging van het projectgebied nabij het centrum en de kerk van Melsele, is de kans zeer groot dat er archeologisch erfgoed aanwezig is. Voornamelijk met betrekking tot sporen uit de middeleeuwen is de verwachting groot.

3. WAARDERING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

De aanwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied kon nog niet met zekerheid vastgesteld worden. Historische kaarten en archeologische gegevens, alsook de ligging nabij de kerk van Melsele wijzen echter op een groot potentieel voor de aanwezigheid van sporen uit de middeleeuwen. De aanwezigheid van sporen uit andere perioden kan evenwel niet uitgesloten worden.

Gezien de geplande bouwwerken en de daarmee gepaarde verstoringen is het niet mogelijk om de volledige site *in situ* te bewaren. Of er archeologisch erfgoed aanwezig is, en of dit

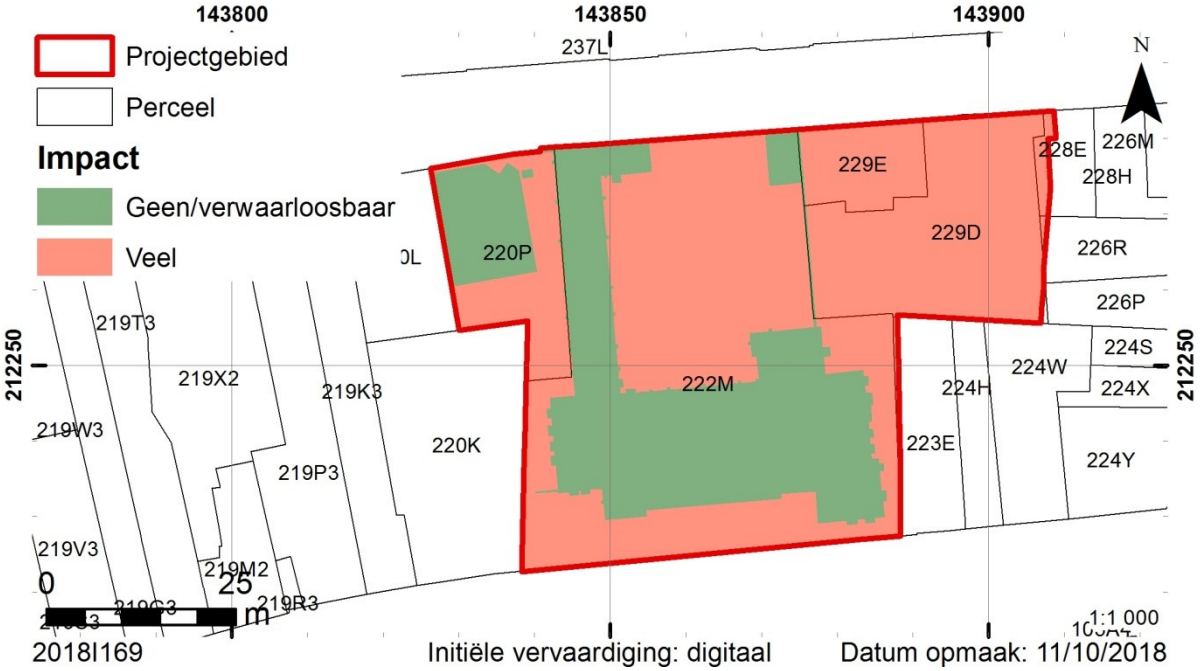
behouden moet blijven, kan slechts vastgesteld worden na een uitgestelde prospectie met ingreep in de bodem.

4. IMPACTBEPALING

Enkel in de zones die reeds verstoord werden door de kelders en funderingen kan gesteld worden dat de geplande werken geen impact zullen hebben.

De voornaamste impact zal gevormd worden door de oprichting van de gebouwen. Aangezien het gaat om gebouwen met meerdere verdiepingen zal de ondergrond stevig gecompacteerd worden, wat een bedreiging vormt voor archeologisch erfgoed. Daarenboven zal het zuidelijke gebouw voorzien worden van een kelderverdieping, wat sowieso een ernstige impact zal hebben.

In het noordoosten wordt een groenzone voorzien. De bijhorende inrichtingswerken, het planten van bomen en de aanleg van een wadi zullen ook hier zorgen voor een ernstige impact op mogelijk aanwezig archeologisch erfgoed.

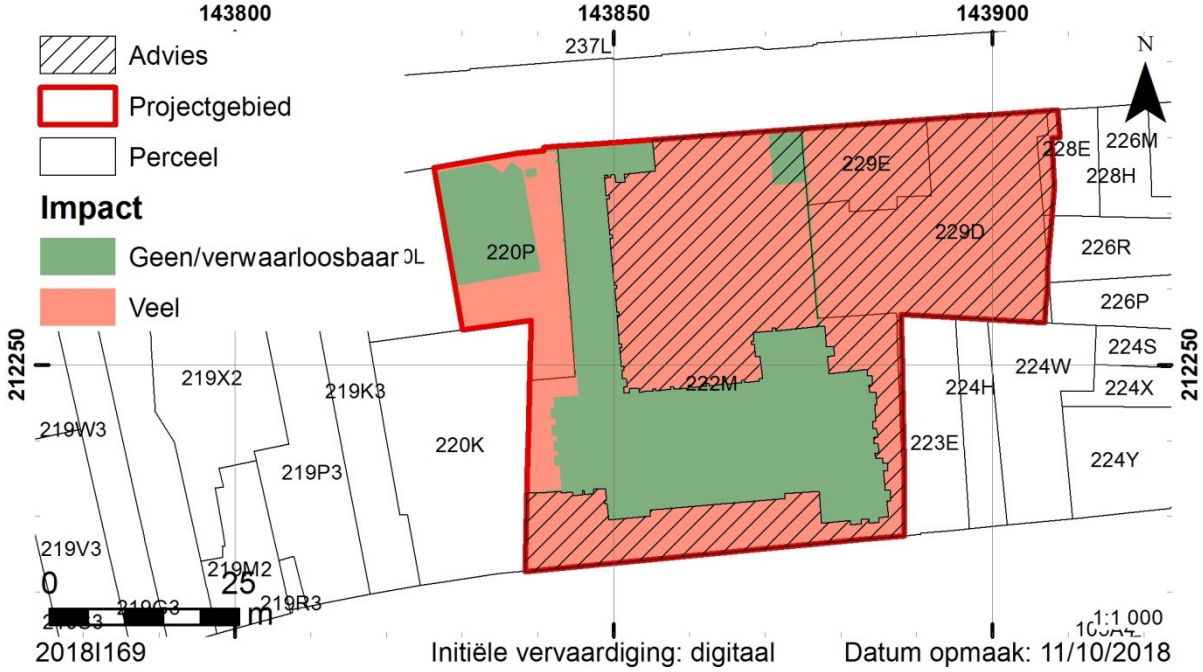

Kaart 1. Overzicht van de impact van de werken.

5. ADVIES

Enkel voor de zone die in de jaren 1954 en 1984 voorzien werd van kelders kan met zekerheid gesteld worden dat er geen archeologisch erfgoed meer aanwezig is. Aangezien de mate van verstoring in het overige deel van het projectgebied niet gekend is, moet worden uitgegaan van een beperkte verstoring, waardoor het mogelijk is dat hier nog archeologisch erfgoed aanwezig is. Omwille hiervan wordt een verder onderzoek geadviseerd in de zones

die niet met zekerheid ernstig verstoord werden. Omwille van de beperkte resterende oppervlakte en de zeer onregelmatige vorm hiervan aan de westelijke rand van het projectgebied, lijkt het weinig zinvol om hier verder onderzoek uit te voeren. Het noordoostelijke deel en het uiterst zuidelijke deel zijn wel voldoende groot om nuttige kenniswinst op te leveren bij een verder onderzoek. In totaal wordt een verder onderzoek geadviseerd in een zone met een oppervlakte van ± 2070,56 m².

Kaart 2. Advies

Gezien de verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed dient een verder onderzoek uitgevoerd te worden onder de vorm van proefsleuven en proefputten waarbij minimaal 12,5% van het geadviseerde gebied onderzocht wordt.

6. BEPALING VAN MAATREGELEN

De geplande werken zullen het bodemarchief grotendeels verstoren, een behoud *in situ* binnen de bouwzone is niet mogelijk. Aangezien op basis van het bureauonderzoek niet met zekerheid kon vastgesteld worden of er archeologisch erfgoed aanwezig is binnen het projectgebied, dient dit onderzocht te worden door middel van een prospectie met ingreep in de bodem.

6.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Naam opdrachtgever: Gewestelijke Maatschappij voor Huisvesting CVBA

Vindplaatsnaam: Melsele – Sabot

Provincie: Oost-Vlaanderen

Gemeente: Beveren

Deelgemeente: Melsele

Plaats: N70

Toponiem: Sabot

Coördinaten volledig projectgebied (Lambert ’72):

- Noord: 212283,700000 m
- Oost: 143908,920000 m
- Zuid: 212222,700000 m
- West: 143826,290500 m

Kadastrale gegevens: Beveren, afdeling 9, sectie C, nummers 220P, 222M, 223E, 226R, 229D, 229E.

6.2. VRAAGSTELLING EN ONDERZOEKSDOELEN

Het doel van een bijkomende prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ*behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen).

Bij de prospectie met ingreep in de bodem dienen minimaal volgende vragen beantwoord te worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, …) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
    - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
    - Wat is de omvang?
    - Komen er oversnijdingen voor?
    - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, …)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
    - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
    - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Welke zone komt in aanmerking voor vervolgonderzoek? Welke spoordensiteit kan verwacht worden?

6.3. ONDERZOEKSSTRATEGIE EN –METHODE

Het projectgebied dient in één fase onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Gezien de aanwezigheid van kelders en funderingen kan een zone van 1196,77 m² uitgesloten worden voor verder onderzoek. Gezien de beperkte resterende oppervlakte in combinatie met de grillige vorm ervan, is het uiterst onwaarschijnlijk dat een verder onderzoek van het overige noordwestelijke deel nuttige kenniswinst zal opleveren. Omwille hiervan wordt ook deze zone uitgesloten voor verder onderzoek.
Het overige deel van het projectgebied (± 2070,56 m²) dient wel verder onderzocht te worden.

Aangezien het projectgebied op meer dan 250 m van een natuurlijke waterloop gelegen is en er geen andere aanwijzingen zijn gevonden voor de mogelijke aanwezigheid van prehistorisch materiaal binnen het projectgebied zijn er ons inziens geen argumenten om een intensief archeologisch booronderzoek of een screening door middel van proefputten op te leggen. Door middel van een proefsleuvenonderzoek zal de eventuele aanwezigheid van prehistorisch materiaal eveneens vastgesteld kunnen worden. Daarenboven kan dergelijk onderzoek een beter inzicht bieden in de mogelijke aanwezigheid van sporen uit perioden die gekenmerkt worden door een lagere vondstendensiteit. Indien prehistorisch materiaal aangetroffen wordt, dient dit behandeld te worden overeenkomstig de bepalingen in de Code Goede Praktijk.

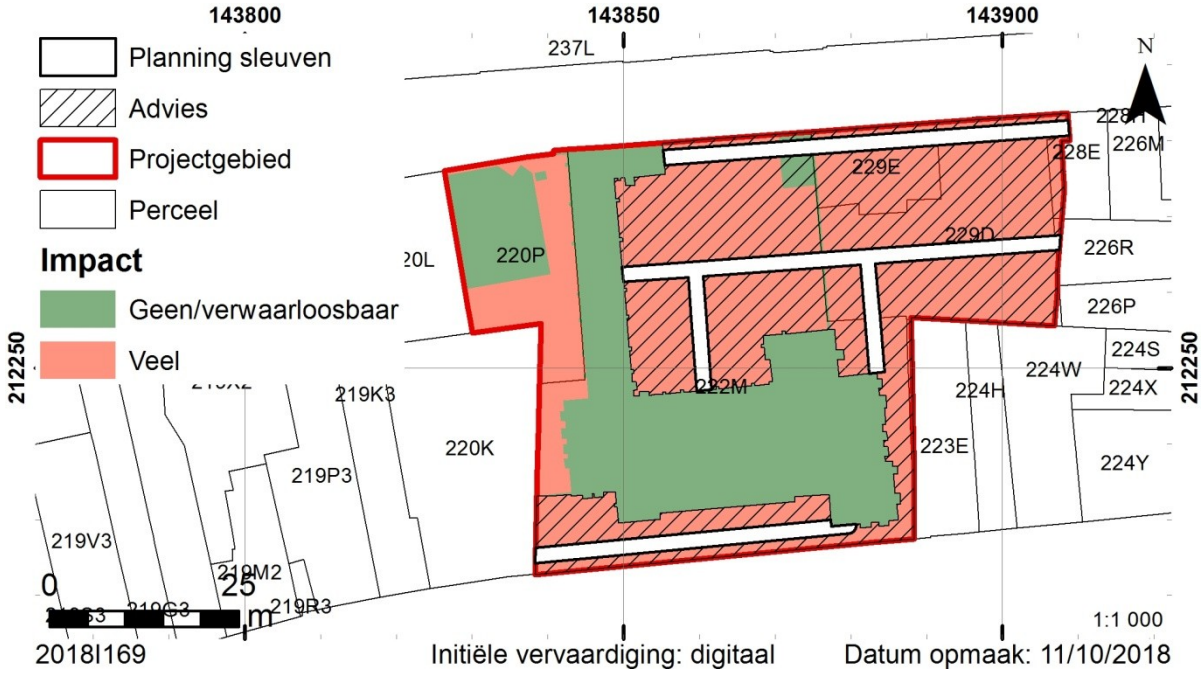
Indien de beoogde bouwwerken niet door kunnen gaan en het archeologisch erfgoed niet bedreigd wordt, dient de prospectie met ingreep in de bodem niet uitgevoerd te worden.

Op basis van de verschafte antwoorden op de onderzoeksvragen zal beoordeeld worden of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

6.4. ONDERZOEKSTECHNIEKEN

De prospectie gebeurt door middel van continue proefsleuven. De proefsleuven dienen minstens 2 m breed te zijn en de afstand tussen de assen van de sleuven bedraagt maximaal 15 m. De sleuven kunnen eventueel worden aangevuld met kijkvensters en dwarssleuven. De inplanting en grootte van deze kijkvensters en dwarssleuven worden op het terrein zelf bepaald door de veldwerkleider. Kijkvensters en dwarssleuven worden gebruikt om een betere inschatting van de sporendichtheid en beter ruimtelijk inzicht te bekomen.

Opengelegde zones mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materieel.

Plan 1. Sleuvenplan.

Het projectgebied kan optimaal onderzocht worden door middel van 3 sleuven. Deze kunnen best parallel aan de noordelijke en zuidelijke rand georiënteerd worden. Om het noordoostelijke deel optimaal te kunnen onderzoeken, kunnen best twee dwarse uitbreidingen voorzien worden aan één sleuf. Rekening houdende met een sleufbreedte van 2 m kan op deze manier 364,08 m² of 17,58% onderzocht worden.

Alle archeologische sporen worden opgeschaafd, gefotografeerd (voorzien van sleuf-nummer, spoornummer, noordpijl en schaallat), ingetekend en beschreven (aard van het spoor, beschrijving van de vulling en de aflijning, textuur, …). Indien een spoor zich tegen de

sleufwand bevindt, wordt het profiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren.

De inplanting van sleuven, kijkvensters en profielputten wordt digitaal ingetekend, evenals de aangetroffen sporen. Bij elke sleuf wordt, om de 5 m en bij elke profielput, de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld t.o.v. de Tweede Algemene Waterpassing genomen en op plan gebracht. Wanneer er coupes of boringen worden gezet dient er een uitgeprint plan op schaal 1/50 en op het terrein aanwezig te zijn.

Een selectie van aanwezige sporen wordt gecoupeerd om tot een goede algemene interpretatie te komen en een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om ter verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Het zetten van coupes en/of boringen kan niet als een meerkost gerekend worden.

Van eventueel gecoupeerde sporen dient eveneens een foto (voorzien van spoornummer, sleufnummer, noordpijl en schaallat), een tekening op schaal 1/20 en een profielbeschrijving gemaakt te worden. Vondsten uit de coupes worden stratigrafisch ingezameld.

De sleuven worden door een erkend metaaldetectorist gescreend op metalen vondsten door middel van een metaaldetector. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal gaf, worden aangeduid in de sporenlijst. Vondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden voorzien van een label en volgens de regels van de kunst ingepakt en ge-conserveerd.

De archeologische uitgravingen worden terug gevuld, rekening houdend met de wetgeving rond bodemverzet. Sporen die snel dreigen te degraderen (bv. inkalven, vervagen van aflijning of kleur, verdwijnen dateringmogelijkheden, …) worden beschermd.

6.5. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CGP

Voor het uitvoeren van de prospectie met ingreep in de bodem worden geen afwijkingen van de *Code Goede Praktijk* voorzien. Indien dit toch noodzakelijk zou zijn, dient dit steeds beargumenteerd te worden.

Indien de beoogde bouwwerken niet doorgaan, dient de prospectie met ingreep in de bodem niet uitgevoerd te worden.

6.6. RANDVOORWAARDEN

Binnen het projectgebied zijn gebouwen aanwezig. Teneinde het archeologisch onderzoek te kunnen laten doorgaan, moeten deze eerst verwijderd worden van het terrein. Bij het verwijderen van de aanwezige constructies mag niet dieper gegraven worden dan de reeds verstoorde diepte. De breedte van de uitgraving mag deze van de verstoring niet overschrijden. Aanwezige paalfunderingen mogen niet voorafgaandelijk aan de archeologische prospectie verwijdert/ontgraven worden aangezien dit resulteert in een grootschalige verstoring van het vlak als het gaat om diepe structuren die getrapt ontgraven worden. Na uitbraak en afvoer van de resten van de funderingsplaat mag het vlak niet betreden worden door zwaar werfverkeer.

Indien bomen verwijderd moeten worden, mag dit niet gebeuren via ontworteling. De bomen moeten worden afgezaagd en gecontroleerd uitgefreesd.

De prospectie met ingreep in de bodem moet worden uitgevoerd in goede terreinomstandigheden. Dit betekent o.m. dat:

- de weersomstandigheden dermate zijn dat ze een goede waarneming toelaten. De veldwerkleider voorziet een scenario voor het geval de prospectie moet worden uitgesteld omwille van slechte weersomstandigheden.
- Hierbij zijn maatregelen ter bescherming van kwetsbare contexten inbegrepen.
- de veldwerkleider een voorstel doet om de veldstrategie aan te passen indien de terreinomstandigheden dit vereisen.
- bij een langdurige opschorting (>1 maand) door de veldwerkleider maatregelen voorgesteld worden om de degradatie van alle aanwezige sporen tegen te gaan.
- de opgravingzone visueel en/of fysiek is afgescheiden van andere zones waar werken uitgevoerd worden.
- de veldwerkleider een duidelijk zicht heeft op eventueel aanwezige leidingen.
- de werf is ingericht conform de vigerende wetgevingen inzake arbeid, bodemverzet en veiligheid.
- er duidelijke afspraken zijn tussen de veldwerkleider en de opdrachtgever over:
    - wie de kraan levert;
    - wie de bemaling voorziet in geval van wateroverlast;

- het terug dichten van de sleuven en herstel terrein;
- communicatie met de pers.